

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-59>

УДК 332.3: 339.92

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ АГРАРНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

EUROPEAN INTEGRATION PRIORITIES OF AGRICULTURAL LAND USE

Дячинська Олена Миколаївнааспірантка кафедри економіки та підприємницької діяльності,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1856-3525>**Diachynska Olena**

Vinnytsia National Agrarian University

У статті акцентується увага впливу євроінтеграційних процесів на стале аграрне землекористування. Розкриваються тенденції, які забезпечують необхідність впровадження європейських сільськогосподарських практик. Охарактеризовано сучасний стан аграрного землекористування та підкреслено закономірність консолідації земельних угідь. Зважаючи на зарубіжний досвід аграрного землекористування, акцентовано увагу на законодавстві ЄС. Обґрунтовано пріоритетні напрямки аграрного землекористування враховуючи вимоги Європейського Зеленого курсу, стратегії ЄС з збереження ґрунтів, Закону Європейського Союзу про відновлення природи, кліматичних змін, цифровізації аграрного виробництва, також зосереджено увагу на забрудненні земель відходами війни. Наукові результати слугуватимуть подальшій трансформації систематизації підходів до визначення євроінтеграційних пріоритетів в розвитку сталого аграрного землекористування.

Ключові слова: аграрне землекористування, сталий розвиток, євроінтеграційні процеси, консолідація сільськогосподарських земель, кліматичні зміни, просторовий розвиток.

The deepening of the processes of globalization and European integration in the Ukrainian agricultural sector is conditioned by today's requirements, which actualizes the issue of determining priority directions for ensuring sustainable agricultural land use. The purpose of the article is to develop a scientific vision for determining the priority directions of European integration processes in the context of the implementation of European practices based on the analysis of the need for the consolidation of agricultural land, the implementation of innovative ways of development, taking into account the impact of war on the soil. The theoretical and methodological basis of the research is the fundamental theoretical provisions of domestic and foreign economic science on issues of agrarian land use, the Laws of Ukraine, the legislative framework of the EU. Research was carried out on the basis of the use of general scientific methods and techniques: logical and qualitative analysis and synthesis – when justifying the need for agricultural land consolidation; system-structural analysis – when analyzing the current state of relations regarding agrarian land use; comparative analysis – when determining the adaptive directions of European integration processes in agricultural land use. Implementation of priority areas of agricultural land use should be based on such approaches as: diagnostic-positional, regulatory, risk, program-targeted. In the process of synthesizing directions for adapting agricultural land use to EU requirements, methods of the theory of multi-link management systems were used. Solving this problem requires thorough study of European practices for sustainable agricultural land use. The possibilities of agrarian land use against the background of European integration processes are determined. A decomposition model for determining the European integration priorities of agrarian land use is proposed, which makes it possible to implement in objective existence, to determine the conditions of integration of agrarian land use, taking into account the increased sensitivity and vulnerability of agr production, to ensure sustainable development.

Keywords: agricultural land use, sustainable development, European integration processes, consolidation of agricultural lands, climate change, spatial development.

Постановка проблеми. Як головний учасник світової продовольчої системи Україна повинна долучатися до євроінтеграційних процесів та новітніх тенденцій у сільському

господарстві. Тому питання впровадження європейських практик в аграрному землекористуванні є пріоритетними як для аграрних виробників так і для територіальних громад.

Сьогодні впровадження сільськогосподарських практик чітко показує, що є важливим для відповідності Європейському зеленому курсу та Спільній аграрній політиці ЄС [9; 13]. Євроінтеграційні процеси щодо аграрного землекористування в Україні зосереджуються на трансформації сільського господарства та адаптації національного законодавства до спільної аграрної політики (САП ЄС) та вимог ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Земельні ресурси України є надзвичайно цінним природним ресурсом, у свою чергу вони потребують відновлення та збереження. На разі питання євроінтеграційних процесів у аграрному землекористуванні розробляються вітчизняними дослідниками Л. Д. Запірченко, С. Д. Лучик, А. А. Постол, М. В. Семикіна, З. В. Священко та ін. Одні вчені В. Г. Варшавська, Н. В. Кривенко зосереджують дослідження в напрямку адаптації аграрного землекористування до САП ЄС. Наковці Державної установи Інституту ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України спрямовують дослідження у векторі екологоорієнтованого аграрного виробництва. Заслугує на увагу точка зору С. М. Кваші, В. Л. Вакулєнка, яка зводиться до того, що вкрай необхідно створення програми інноваційного розвитку аграрного сектору та запровадження новітніх технологій у землекористуванні. Однією з центральних позицій у дослідженні теоретико-методологічних та методичних засад механізму проведення консолідації сільськогосподарських земель належить Т. В. Лісовій, О. В. Анищенко, Т. І. Склярчук, на думку науковців, процедура консолідації земель сільськогосподарського призначення не позбавлена недоліків. При цьому відслідковуються вкрай нечисленні дослідження саме вибору євроінтеграційних пріоритетів в аграрному землекористуванні. З огляду на об'єктивну необхідність аналізу та обґрунтування пріоритетних напрямків євроінтеграційних процесів у аграрному землекористуванні, особливо враховуючи реалії сьогодення, зазначений напрямок набуває своєї актуальності та перспектив подальших наукових досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Нагальність поглиблення та важливість усвідомлення об'єктивної необхідності збереження навколишнього середовища сприяє нарощенню євроінтеграційних процесів в аграрній галузі. Враховуючи особливості сучасного стану

аграрного землекористування, зокрема збільшення техногенного навантаження на довкілля, посилення процесів євроінтеграції, здобуття Україною статусу кандидата на членство у ЄС, бойові дії, формується закономірність дослідження процесів інтеграції аграрного сектору. З огляду на це, надзвичайно актуалізується проблема визначення пріоритетних шляхів адаптації аграрного землекористування до вимог ЄС.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розвинути наукове бачення до визначення пріоритетних напрямків євроінтеграційних процесів аграрного землекористування в контексті впровадження європейських практик, на засадах аналізу необхідності консолідації сільськогосподарських земель, впровадження інноваційних шляхів розвитку з урахуванням впливу війни на ґрунти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Набуття членства в ЄС вимагає від України успішного проведення реформ довкілля, які мають докорінно змінити економіку країни та наблизити її до Європейського Зеленого курсу. Проте, найближчими роками земельні ресурси аграрного сектору особливо гостро вимагатимуть відновлення не лише через воєнні дії, але й через інтенсивні промислові агротехнології, що виснажили більшу частину земельних ресурсів в Україні. Попри поточні проблеми аграрне землекористування, яке забезпечує сільськогосподарське виробництво, залишається на передових шпальтах інтеграційних процесів. Враховуючи сучасні виклики, зокрема збереження родючості ґрунтів, екологоорієнтоване аграрне землекористування, є вкрай важливою проблемою, оскільки війна триває і це створює цілу низку додаткових негативних наслідків [16; 17, с. 28-63].

Для кращого розуміння сучасних проблем аграрного землекористування доречно нагадати, що у результаті Земельної реформи 1991 року, 28 млн га сільськогосподарських земель були передані у власність 6,9 млн громадян, на основі безоплатної приватизації. І як результат, колишні сільськогосподарські поля тепер розділені між десятками землевласників, кожен з яких самостійно приймає рішення про використання землі. Через це виникають такі негативні явища, як надмірний випас худоби, віддаленість земельних ділянок та «клиноподібність» землекористування, що перешкоджають оптимізації аграрного землекористування, а також можуть порушувати і не виконувати вимоги до підвищення родючості сільськогосподарських угідь [25].

Слід наголосити на ще одному негативному факторі в результаті земельної реформи великі сільськогосподарські підприємства, агрохолдинги, отримали преференції внаслідок чого проявлялись скриті форми ленд-граббінгу. А фермери не мали достатнього впливу на формування земельного законодавства, хоча і їх сільськогосподарська діяльність суттєво може порушувати збалансованість розвитку сільських територій, і як наслідок, сільськогосподарських земель [13].

Звернемо увагу на результати досліджень проведеного агенцією Kynetec на замовлення компанії Bayer, в якому взяли участь 2000 фермерів з Австралії, Бразилії, Китаю, Німеччини, Індії, Кенії, США та України. Як бачимо (рис. 1) фермери України попри все, не настільки занепокоєні законодавчим процесом та правовим регулюванням, як фермери на ринках інших країн. Цей фактор посідає третє місце в середньому по світу, а в Україні на передостанньому місці [1].

Слід звернути увагу на ще один фактор, до початку бойових дій рф на території України кількість агрохолдингів складала біля 160, сільськогосподарські землі які обробляли становили до 3,6 млн га., а фермерські підприємства у кількості біля 39 тис. – 15,9 млн га. Про це свідчать результати досліджень EU

integration of Ukraine – assessing the challenges for agri-food public authorities середня агропромислова компанія в Україні володіє 514 га, що у 13,8 разів більше, ніж 37 га в ЄС [4; 13].

Таким чином, виходячи з того, що в країні велика частина земельних угідь фрагментована, постає питання необхідності просторового об'єднання сільськогосподарських угідь. Як відзначають науковці О. В. Анисенко, Т. І. Склярчук, Т. В. Лісова, консолідація земель, є одним із напрямків адаптації земельного законодавства до вимог Європейського союзу і є відносно новим і практично невідпрацьованим питанням для України [7; 18].

Для забезпечення сталого аграрного землекористування, як зазначають у своїх працях А. Шворак, Т. Євсюков, виникла необхідність зосередити увагу на впровадженні механізмів консолідації земель [25]. Їх відсутність в Україні вимагає запровадження найкращих європейських практик (зокрема, просторового розвитку, впровадження інноваційних технологій у сільськогосподарське виробництво, меліорації, розвитку інфраструктури територіальних громад сільської місцевості) та їх законодавчого підґрунтя. Однак, через масову фрагментацію землекористування, зростаючу вагомість об'єднаних територіальних громад (ОТГ) сільських територій, консолідація земель є важливим напрямком розвитку аграрного сектору України.

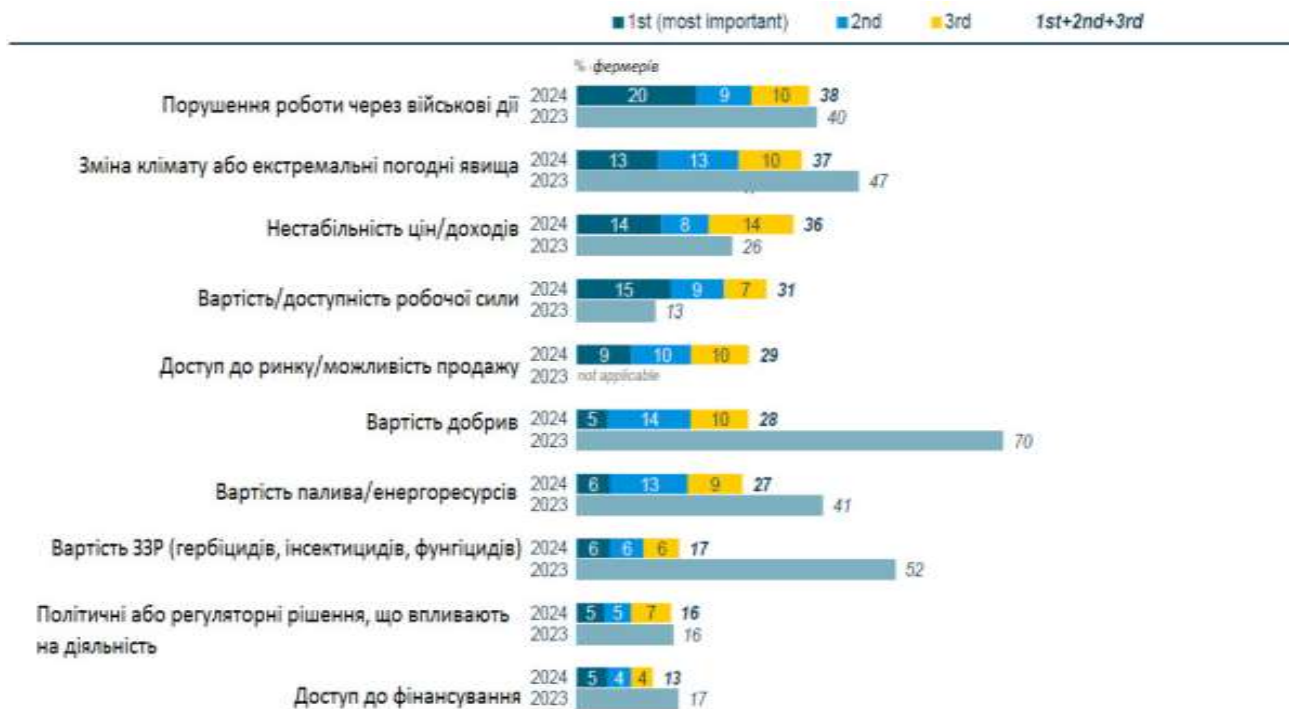

Рис. 1. Топ-10 викликів для фермерів України у найближчі три роки, 2024 рік у порівнянні з 2023 роком

Джерело: за даними агенції Kynetec на замовлення компанії Bayer [1]

лідація земель стає головною складовою просторових стратегічних планів розвитку, також має важелі впливу при впровадженні інфраструктурних проектів, які направлені на підвищення добробуту населення на цих територіях [14, с. 34-59; 25].

Тому слід наголосити на законопроекті «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підтримки сільського господарства через консолідацію земель» від 20 жовтня 2023 року. Він передбачає внесення змін у Закони України «Про Державний земельний кадастр», «Про землеустрій», «Про охорону земель», Цивільний кодекс України, Земельний кодекс України тощо. Законопроект передбачає здійснення процедури об'єднання роздрібнених сільськогосподарських угідь малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників [10].

В Україні консолідація земель пов'язана з необхідністю вирішення проблем подрібненості сільськогосподарських угідь, що виникли під час розпаювання земель колективних сільськогосподарських підприємств, а також проблеми «шахматки», коли земельні ділянки на одному полі належать різним орендарям. Керуючись цим, доцільно підкреслити, що виникає необхідність вирішення цих проблем шляхом просторового об'єднання території землекористування, як добровільний обмін земельними ділянками, щодо задоволення потреб землекористувачів, збереженню земельних ресурсів та їх ефективного використання [7; 10].

Ці проблеми також, можна вирішити шляхом взаємної суборенди, оренди, купівлі та усних домовленостей. Однак, якщо право власності на земельні ділянки передається всім, хто їх фактично обробляє, як це практикується в Україні, то скасувавши мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, ця проблема стає більш глобальною.

Крім того, відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення вимагає дієвого законодавчого механізму закріплення земельних відносин, які б удосконалювали правове регулювання консолідації земель сільськогосподарського призначення, створювали механізми для вирішення проблем фрагментації земель, та сприяли розвитку аграрного виробництва та одночасно сприяли збереженню біорізноманіття, що визначає стійкість та здатність адаптуватися до змін навколишнього середовища [10; 14; 18].

З акцентуємо увагу на досвіді країн Європейського союзу з питань консолідації земель.

На початку, фермери для отримання більших субсидій розорювали навколишні землі шляхом об'єднання сусідніх полів, при цьому руйнувались створенні природою екологічні системи. Такі дії призвели до порушення балансу в екосистемах та зникнення біорізноманіття. Однак, для нівелювання негативних наслідків цих процесів, у Європейському союзі запроваджено «зелені» дотації, які спрямовуються на поновлення раніше зруйнованих таким підходом сільськогосподарських угідь. Тут доречно зауважити, в усіх стратегічних документах ЄС та США закріплені положення щодо збереження довкілля [6; 19, с. 2-34; 22].

Крім цього, у червні 2024 року країни ЄС прийняли План відновлення довкілля до 2050 року. Згідно з документом, до 2030 року держави-члени мають відновити щонайменше 30% територій, до 2040 року – 60%, а до 2050 року – 90%. До 2030 року пріоритетом будуть території мережі Natura 2000 [3]. Що стосується України, то Закон «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України до 2030 року», визначає збереження трав'янистих екосистем, що частково впливає на вирішення проблеми зникнення біорізноманіття у черезсмужжі та прибережних смугах, в ареалі сільськогосподарських угідь. Також, задекларовано збільшення пасовищ та сіножаті, так, в 2015 році пасовища та сіножаті становили 13% площі держави, а у 2030 році цей показник має зрости до 15,8% [21].

Таким чином, для формування сталого аграрного землекористування, консолідація земель сільськогосподарського призначення має забезпечити збалансованість розвитку, з впровадженням наступних напрямків: економічний – ефективне ресурсне використання, максимізація доходів; екологічний – збереження навколишнього середовища (родючості ґрунтів, біорізноманіття тощо); соціальний – забезпечення добробуту та благополуччя населення сільських територій з розвитком інфраструктури.

Доречно зауважити, що природне явище Ель - Нін'йо стає глобальною проблемою, тому на першому плані у аграрних виробників, питання адаптації сільського господарства до зміни клімату. Необхідно взяти до уваги те, що техногенний вплив, разом з великою кількістю посушливих явищ може призвести до розширення небезпечних сільськогосподарських зон та опустелювання деяких регіонів України. Також, окрім значного регіонального перерозподілу структури посівних площ сіль-

ськогосподарських культур, спостерігається у різних агрокліматичних зонах нерівномірною динамікою їх продуктивності.

Слід наголосити на тому, що постійне збільшення виробництва продукції рослинництва без урахування кліматичних реалій раціонального землекористування, призводить до дисбалансу, зменшенню накопичення гумусу в ґрунтах, зміни швидкості мінералізації, що є однією з причин збільшення викидів вуглецю з сільськогосподарських угідь [11; 12, с. 26-47].

Водночас, орієнтація на кліматично-орієнтоване сільське господарство може стати вагомим механізмом у процесах адаптації до кліматичних змін. Конкретних рекомендацій для нівелювання зазначених процесів поки що не має і тому для кожного визначеного регіону існують свої особливості та стратегії. Як зазначають науковці С. П. Іванюта,

О. О. Коломієць, О. А. Малиновська, для визначення кліматичних особливостей конкретного регіону в рамках обраної стратегії існує низка методів, які можна використовувати щодо адаптації сільського господарства до кліматичних змін (табл. 1).

Адаптація Зеленої угоди ЄС та стратегії «Від лану до столу» передбачає постійний моніторинг аграрного виробництва, раціональне використання земельних ресурсів, впровадження інноваційних технологій та методів точного землеробства. Наближення до європейських стандартів вимагає цифровізації сільськогосподарської діяльності (див. рис. 2), яке передбачає вихід за просторові межі присутності, що дає змогу доступу до даних штучного інтелекту (ШІ) для отримання ширшої змістовнішої інформації щодо землекористування [24].

Таблиця 1

Методи адаптації аграрного землекористування до змін клімату

Метод	Напрями впливу
Моніторинг погодних умов	використання платформи eosda crop monitoring - надає користувачам важливі метеорологічні дані, які дозволяють зменшити негативний вплив зміни клімату на сільське господарство.
Створення екологічно безпечної дренажної системи	коректна інфільтрація води запобігає повеням та заболочуванню, а також допомагає уникати витоків хімікатів та надлишків води. Завдяки цьому фермери можуть економити ресурси та ефективно боротися з ерозією ґрунту в умовах впливу зміни клімату на сільське господарство. Водночас ця практика потребує ретельного планування для збереження біорізноманіття екосистеми.
Підвищення ефективності зрошення	в умовах нестачі або відсутності опадів штучне зрошення забезпечує стабільний розвиток рослин.
Збір дощової води	дозволяє заощаджувати водні ресурси, тож є дуже корисним для ведення сільського господарства у посушливих районах. Водночас він вимагає додаткових витрат на експлуатацію систем збирання дощової води та може спричинити падіння рівня ґрунтових вод та порушити екологічну рівновагу.
Точне землеробство	враховує особливості конкретного регіону, що дозволяє економити ресурси та мінімізувати збитки довкіллю. Застосування дронів та супутників для моніторингу стану рослин та ґрунту, а також використання програмного забезпечення для дистанційної обробки та інтерпретації даних.
Посадка покривних культур	допомагає запобігати ерозії ґрунту, стримувати водні потоки та фіксувати азот (тобто перетворювати його на корисні для рослин форми), а також є органічним гноєм та кормом для худоби.
Нульовий обробіток ґрунту (no-till)	верхній шар залишається практично або навіть зовсім недоторканим. Запобігає ерозії ґрунту та сприяє секвестрації вуглецю, завдяки чому знижується вплив сільського господарства на зміни клімату.
Адаптивні рослини	більш стійкі до несприятливих умов, зокрема заболочування та посухи. До того ж вони вимагають внесення меншої кількості гербіцидів та добрив.

Джерело: сформовано автором на основі [11]

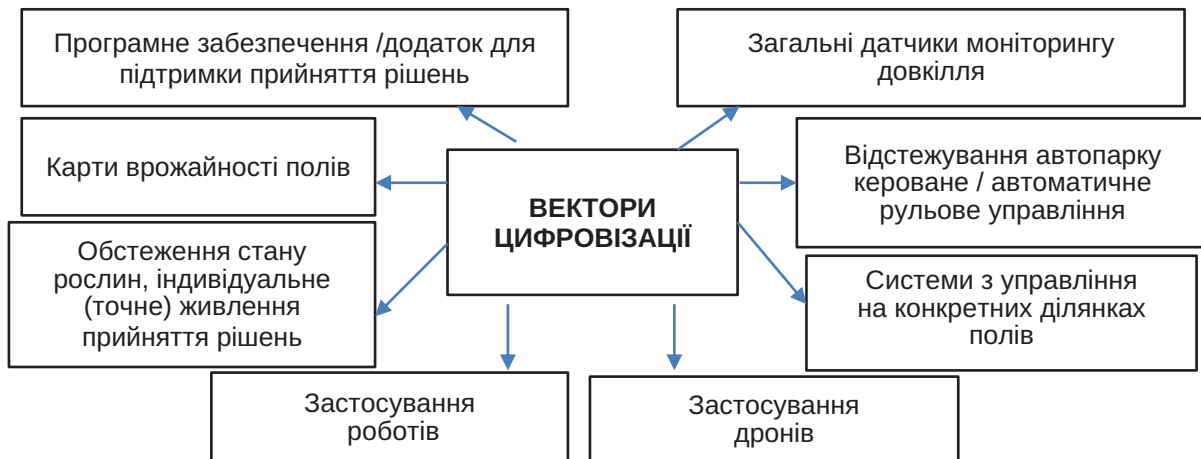

Рис. 2. Вектори цифровізації аграрного землекористування

Джерело сформовано автором

Також, інструменти точного землеробства EOSDA Crop Monitoring для моніторингу площі посівів, допомагають зменшити негативний вплив сільського господарства на зміну клімату. Функція зонування дозволяє фермерам обирати найкращі культури для конкретних ділянок своїх полів і вирощувати їх відповідно до своїх конкретних потреб. Це дозволяє уникнути надмірного внесення добрив і забруднення навколишнього середовища, а також забезпечує більш безпечне ведення сільського господарства. Проте в сучасних реаліях спостерігають досить слабкий зв'язок між науково-дослідними установами та сільськогосподарськими виробниками щодо впровадження інформаційних технологій в аграрне виробництво [24].

В рамках Європейського Зеленого курсу та стратегії «Від лану до столу», яка є його складовою частиною, для раціонального використання земельних ресурсів та підвищення продуктивності аграрного виробництва впровадження цифровізації в різних галузях сільського господарства та використання передових технологій і методів точного землеробства є необхідною складовою сталого землекористування.

Російська агресія проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, ще більше загострила ситуацію зі збереженням довкілля, що суттєво вплинуло на збереження родючості ґрунтів. Значні площі земельних угідь України забруднені відходами руйнування, вибухонебезпечними речовинами чи заміновані [23]. Зазначимо, що родючі ґрунти це головна складова аграрного виробництва, оскільки вони є основою стійкості та продуктивності

земель сільськогосподарського призначення. Євроінтеграційні процеси в аграрному землекористуванні зумовлюють необхідність адаптації національного законодавства щодо охорони ґрунтів до вимог права ЄС.

Керуючись цим, доречно наголосити на тому, що перший в історії закон ЄС Про ґрунти був прийнятий у першому читанні у квітні 2024 року [5]. Головна ціль його це оздоровлення ґрунтів до 2050 року відповідно до амбіцій ЄС щодо нульового забруднення, а також створення комплексної та узгодженої системи моніторингу для сприяння сталому управлінню ґрунтами та рекультиватії забруднених ділянок (рис. 3). Для виконання цілей Європейського зеленого курсу, здорові ґрунти становлять основу, на якій базується і збереження біорізноманіття, кліматична нейтральність, нульове забруднення та сталі продовольчі системи [20].

Україна завжди була і є головним постачальником продовольства на світові ринки, тому заходи збереження та відновлення родючості ґрунтів є не тільки основою сталого аграрного землекористування, а і одним з головних важелів євроінтеграційних процесів. Через війну в Україні забруднені понад п'ять мільйонів гектарів сільськогосподарських земель. За попередніми підрахунками Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, російське повномасштабне вторгнення завдало шкоди українським ґрунтам збитків на понад 23 мільйони гривень [23].

Для відновлення родючості постраждалих ґрунтів необхідна розробка практик щодо покращення якостей та відновлення здоров'я ґрунтів, можлива у деяких регіонах ренату-

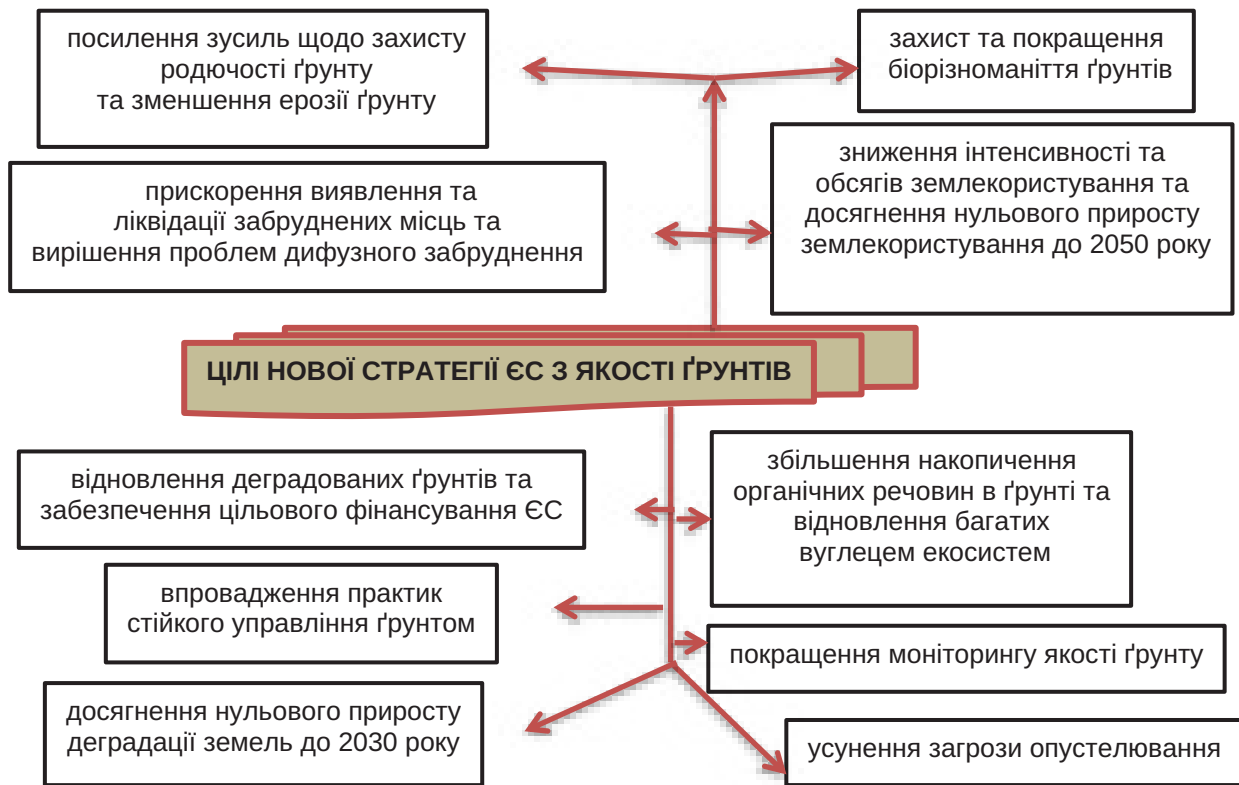

Рис. 3. Цілі нової стратегії ЄС з якості ґрунтів

Джерело: сформовано автором з використанням [5]

ралізація що зменшить негативний вплив на ґрунти, у деяких випадках рекультивация, а у особливо небезпечних випадках – консервація сільськогосподарських земельних угідь (рис. 4).

Вплив євроінтеграційних процесів на становлення аграрного землекористування відкриває для аграрних виробників нові можливості для виходу на світові ринки та сталому розвитку. Варто зазначити, що у сучасних реаліях, відновлювальні агротехнології, адаптативні напрямки євроінтеграції, які впливають на забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва вкрай необхідні, що дозволяє окреслити можливості аграрного землекористування на тлі євроінтеграційних процесів (рис. 5).

На сучасному етапі євроінтеграційні процеси суттєво підтримують аграрне виробництво, головний стержень яких базується на збереженні довкілля, зокрема родючості ґрунтів: Землі України становлять базовий природно-економічний потенціал країни, тому сприяння процесам євроінтеграції стає нагальною умовою і водночас рушійною силою екологоорієнтованих змін у аграрному землекористуванні. Також варто наголосити

на можливості виникнення ризиків, щодо забезпечення євроінтеграційних процесів аграрного землекористування, які передбачають виникнення ймовірних негативних змін, котрі призводять до незапланованих наслідків чи до обмеження використання сільськогосподарських земель зі зменшенням доходів аграрних товаровиробників.

Підсумовуючи проведене розкриття головних напрямків нами запропоновано Декомпозиційна модель щодо визначення та реалізації пріоритетних напрямків євроінтеграційних процесів аграрного землекористування (рис. 6), яка дає можливість в об'єктивному існуванні визначити умови інтеграції аграрного землекористування, враховуючи підвищену чутливість і уразливість аграрного виробництва для забезпечення сталого розвитку.

Слід акцентувати увагу на тому, що в нинішніх умовах та під час бойових дій будь-які заходи що пов'язані з євроінтеграційними процесами сприймаються аграрними виробниками, як додаткове навантаження для якого необхідні значні матеріальні так і фінансові ресурси. І навіть процеси цифровізації аграрного виробництва, які у нинішній час набирають обертів, потребують найбільших зусиль,

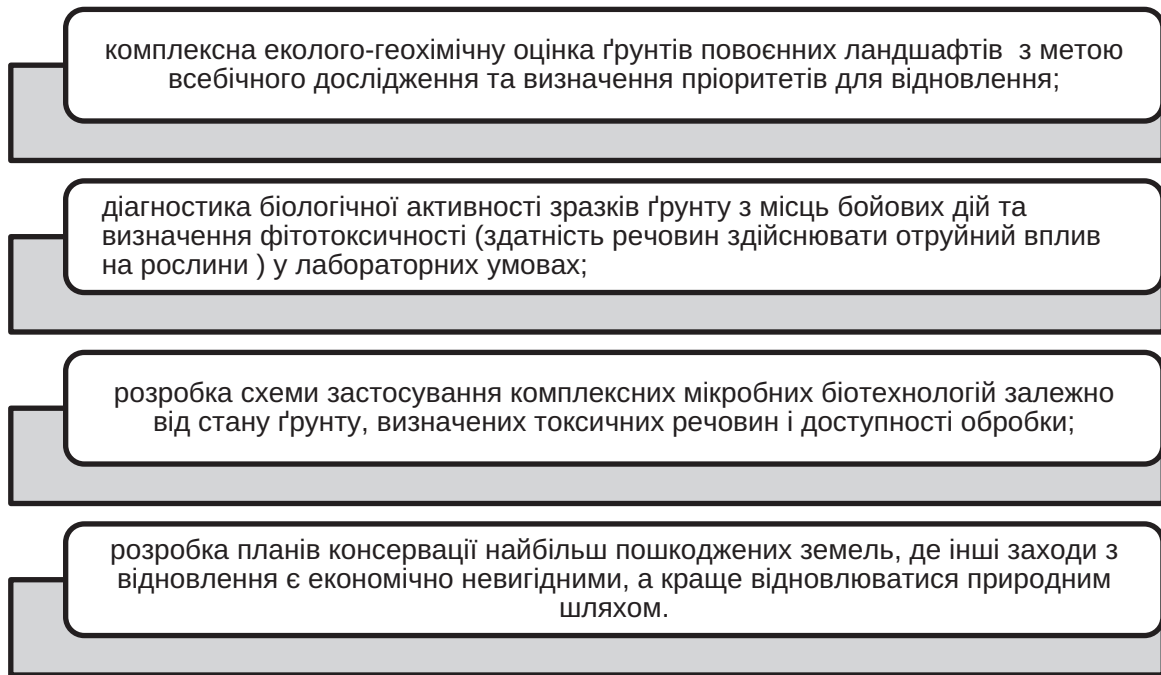

Рис. 4. Заходи відновлення родючості постраждалих від військових дій ґрунтів щодо забезпечення сталого аграрного землекористування

Джерело: сформовано автором з використанням [23]

Рис. 5. Древо можливостей аграрного землекористування на тлі євроінтеграційних процесів

Джерело: сформовано автором

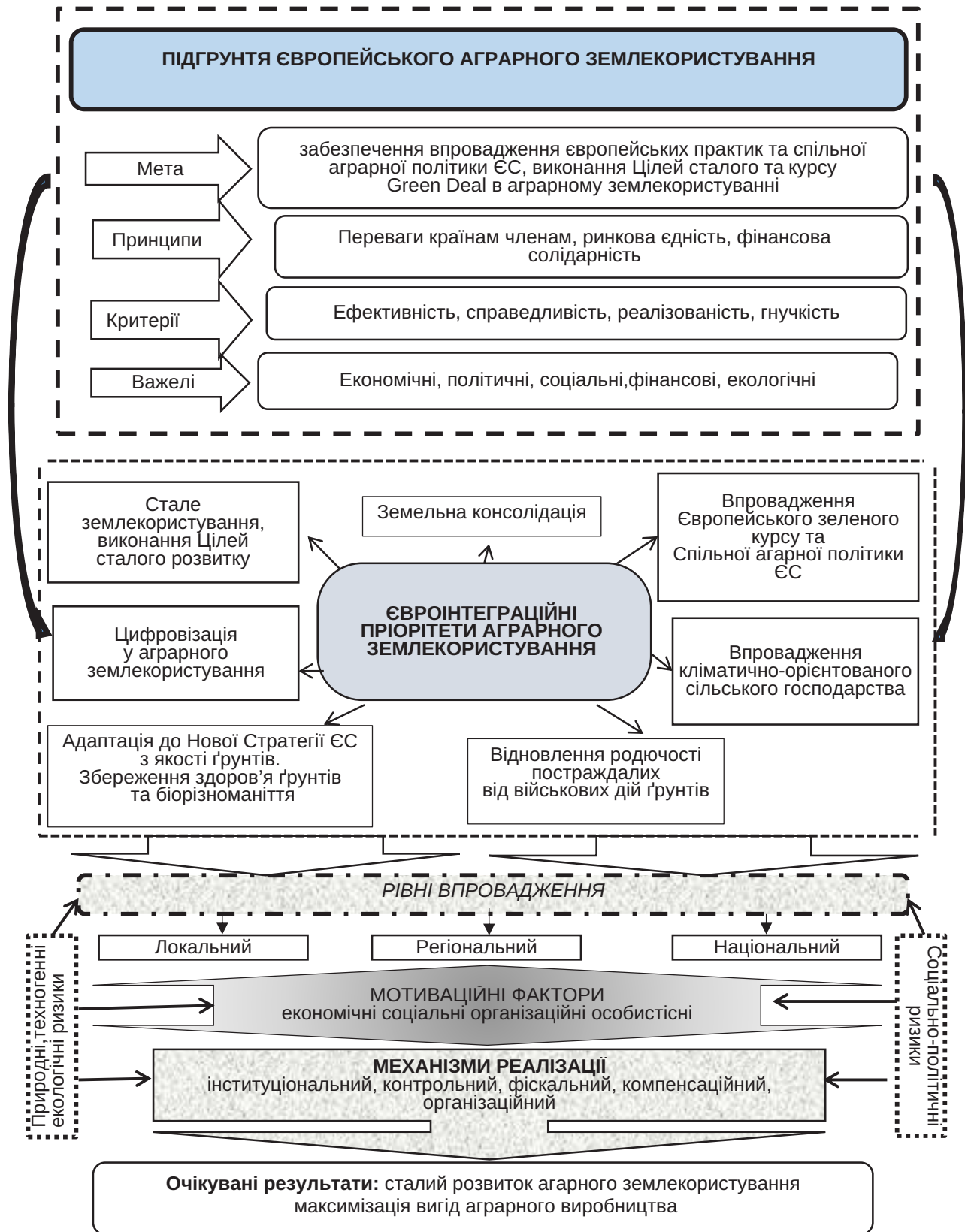

Рис. 6. Декомпозиційна модель щодо визначення євроінтеграційних пріоритетів аграрного землекористування

Джерело: побудовано автором

тому будь-які кроки у цьому напрямку треба мотивувати спонукати та підтримувати. Вони стануть поштовхом до вибору конкретного напрямку євроінтеграційних процесів із запровадження відповідного економіко-організаційного механізму їх підтримки.

Висновки. Розгляд інтеграційних аспектів аграрного землекористування підтверджує, що забезпечення сталого розвитку аграрного землекористування є першочерговим напрямком євроінтеграційних процесів. Стале аграрне виробництво: сприяє фінансовій підтримці малих та середніх сільськогосподарських підприємств; забезпечує контроль за використанням мінеральних добрив; створює механізми моніторингу та оцінки впливу аграрного виробництва на довкілля; сприяє розробці та реалізації заходів для забезпечення сталого використання природних ресурсів та збереженню біорізноманіття.

Адаптація та переорієнтація неефективних, застарілих методів аграрного землекористування до сільськогосподарських практик Спільної аграрної політики ЄС дозволить зосередитись на пріоритетних напрямках євроінтеграції, зокрема:

– зорієнтувати координацію євроінтеграційних процесів у площині інституційного

забезпечення, включаючи зміни в законодавстві, запровадження нових стандартів, створення відповідної інституційної бази, впровадження екологоорієнтованих практик, що дає можливість розширювати торговельні зв'язки;

– узгодити питання аграрного землекористування з стратегічними європейськими пріоритетами, зокрема курсом Green Deal та Законом Про відновлення природи, що сприятиме збереженню ґрунтів, протидіє забрудненню довкілля та є необхідною умовою щодо адаптації до змін клімату;

Зазначено, що наукові розробки в області моніторингу та оцінки стану ґрунтів в умовах військових конфліктів мають фрагментарний характер. Це зумовлює необхідність вирішення проблеми шляхом продовження розробки «Національної стратегії відновлення ґрунтів повоєнних ландшафтів з урахуванням регіональних ґрунтових та ландшафтно-геохімічних умов, типів природокористування». Дослідження перспективних напрямків щодо відновлення родючості ґрунтів є предметом подальших досліджень.

Отже, визначення євроінтеграційних пріоритетів у аграрному землекористуванні забезпечить Україні максимізацію вигід для аграрного виробника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 91% фермерів в Україні занепокоєні змінами клімату. URL: <https://ifarming.ua/monitoring/91-fermeriv-v-ukrayini-zanepokoeyeni-zminamy-klimatu> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Beste, A., Bodenschutzbezogene Rechtsetzung und Strategien in der Europäischen Union (Stand 2022). URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Fachdialog_Boden/Bodenschutz_Rechtsetzung_EU_de.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
3. Degraded ecosystems to be restored across Europe as Nature Restoration Law enters into force. URL: https://environment.ec.europa.eu/news/nature-restoration-law-enters-force-2024-08-15_en (дата звернення: 10.10.2024).
4. Nivievskiy, O., & Neyter, R. (2024). An Interim Assessment of the War-Induced Damages and Losses in Ukraine's Agriculture. *Ukrainian Analytical Digest*. № 5. С. 2–7. DOI: <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000665476>
5. Soil monitoring law: EU on the pathway to healthy soils by 2050. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/17/soil-monitoring-law-eu-on-the-pathway-to-healthy-soils-by-2050/> (дата звернення: 10.10.2024)
6. Амбітний план ЄС щодо відновлення природних екосистем до 2050 року: цього тижня Рада ЄС схвалила Закон про відновлення природи. URL: <https://mepr.gov.ua/ambitnyj-plan-yes-shhodo-vidnovlennya-pryrodnyh-> (дата звернення: 10.10.2024).
7. Анисенко О. В., Склярук Т. І. Консолідація земель сільськогосподарського призначення як механізм удосконалення управління землекористуванням. *Агросвіт*. 2018. № 10. С. 27–31. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/10_2018/7.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
8. Будзак О. С., Будзак В. М. Екологізація землекористування в контексті євроінтеграційних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 5–11. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2018/3.pdf (дата звернення: 11.10.2024).
9. Варшавська Н. Г. Спільна аграрна політика ЄС: генезис, основні цільові орієнтири для України. *Економіка і організація управління*. 2016. № 2 (22). С. 215–222. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/4813> (дата звернення: 11.10.2024).

10. Законопроект про консолідацію ринку землі – п'ятнадцять основних положень документу. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/1033-zakonoproekt-pro-konsolidatsiyu-rinku-zemli--pyatnadtsyat-osnovnih-polojen-dokumentu> (дата звернення: 11.10.2024).
11. Зміна клімату та сільське господарство: як адаптуватися? URL: <https://eos.com/uk/blog/zmina-klimatu-ta-silske-hospodarstvo/> (дата звернення: 11.10.2024).
12. Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації: аналіт. доповідь. / С. П. Іванюта та ін.; за ред. С. П. Іванюти. Київ : НІСД, 2020. 110 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-10/dop-climate-final-5_sait.pdf?__cf_chl_tk=4hQBeDZGK5FaCZXKhUdzDaKAebKTg20VGXk5GWGjnPk-1730106734-1.0.1.1-ncjAOD2jstqws4rsMXsRzXK9EoSwtffFUSht0LLwb5Y (дата звернення: 11.10.2024).
13. Інтеграція до ЄС: які виклики та пріоритети стоять перед Україною в агросекторі. URL: <https://ants.org.ua/integracziya-do-%D1%94s-yaki-vikliki-ta-prioriteti-stoyat-pered-ukra%D1%97noyu-v-agro-sektori/> (дата звернення: 11.10.2024).
14. Йоахім Т. Землеустрій і консолідація земель на сільських територіях Німеччини. К., Ніжин : Видавець Лисенко М.М., 2021. 428 с. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Hanbuecher/Handbuch_zur_laendl._Bodenordnung_Thomas_UA.pdf (дата звернення: 12.10.2024).
15. Кваша С. М, Вакуленко В.Л. Спільна аграрна політика Європейського союзу: досвід та перспективи для України. *Інтелект XXI*. 2023. № 4. С. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-4.2>
16. Кривенко Н. Інтеграція ЄС: значення Спільної аграрної політики. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. № 4. С. 54–69. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37055/1/%d0%9a%d1%80%d0%b8%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be.pdf> (дата звернення: 12.10.2024).
17. Купінець Л. Є., Жавнерчик О. В. Екологічна безпека аграрного землекористування: теорія і механізми забезпечення : монографія. НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса : ІПРЕЕД НАНУ, 2016. 316 с.
18. Лісова Т. В. Щодо питання про відновлення земель як виду земельних відносин. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10495/1/Lisova_200-203.pdf (дата звернення: 13.10.2024).
19. Мотиваційні механізми розвитку економіки на етапі євроінтеграції : колективна монографія / М.В. Семикіна та ін. Кропивницький : ЦНТУ, 2022. 281 с. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/578b73e9-2f7c-4afd-ba68-1d80db13e876/content> (дата звернення: 13.10.2024).
20. Політика ЄС з підтримки якості ґрунтів. <https://www.dossier.org.ua/news/politika-ies-z-pidtrimki-yakosti-gruntiv/> (дата звернення: 13.10.2024)
21. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України від 28.02.2019 р. №2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 14.10.2024).
22. Риковська О., Фраєр О., Яровий В. Євроінтеграційні виклики та рішення для сталого аграрного, сільського розвитку й охорони довкілля на прикладі Польщі, Болгарії та Румунії. Київ : ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія», 2023. 55 с. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/evroint-agro-silskogo-rozvytku-dovkillya-polsha-bolgaria-rumunia-full.pdf> (дата звернення: 14.10.2024)
23. Сплодитель А., Голубцов О., Чумаченко С., Сорокіна Л. Забруднення земель внаслідок агресії росії проти України. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/zabrudnennia-zemel-vid-rosii1.pdf> (дата звернення: 14.10.2024)
24. Точне землеробство та цифрові технології в агробізнесі Угорщини. URL: <https://www.growthow.in.ua/tochne-zemlerobstvo-ta-tsyfrovі-tekhnologii-v-ahrobiznesi-uhorshchynu/> (дата звернення: 14.10.2024).
25. Шворак А., Євсюков Т. Способи та методи консолідації земель сільського сподарського призначення. *Економіст*. 2014. № 8. С. 44–48. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000440698> (дата звернення: 14.10.2024).

REFERENCES:

1. 91% fermeriv v Ukraini zanepokoieni zminamy klimatu [91% of farmers in Ukraine are concerned about climate change]. Available at: <https://ifarming.ua/monitoring/91-fermeriv-v-ukrayini-zanepokoieni-zminamy-klimatu> (accessed October 10, 2024)
2. Beste, A., *Zakonodavstvo ta stratehii shchodo zakhystu gruntiv u Yevropeiskomu Soiuzi (stanom na 2022 rik)* [Soil protection legislation and strategies in the European Union (as of 2022)]. Available at: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Fachdialog_Boden/Bodenschutz_Rechtsetzung_EU_de.pdf (accessed October 10, 2024)

3. Dehradovani ekosystemy budut vidnovleni po vsii Yevropi pislia nabuttia chynnosti Zakonu pro vidnovlennia pryrody [Degraded ecosystems to be restored across Europe as Nature Restoration Law enters into force]. Available at: https://environment.ec.europa.eu/news/nature-restoration-law-enters-force-2024-08-15_en (accessed October 10, 2024)
4. Nivievskiyi, O., & Neyter, R. (2024). An Interim Assessment of the War-Induced Damages and Losses in Ukraine's Agriculture. *Ukrainian Analytical Digest*. № 5, pp. 2–7. DOI: <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000665476>
5. Zakon pro monitorynh gruntiv: YeS na shliakhu do zdorovykh gruntiv do 2050 roku [Soil monitoring law: EU on the pathway to healthy soils by 2050]. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/17/soil-monitoring-law-eu-on-the-pathway-to-healthy-soils-by-2050/> (accessed October 10, 2024))
6. Ambitnyi plan YeS shchodo vidnovlennia pryrodnykh ekosystem do 2050 roku: tsoho tyzhnia Rada YeS skhvalyla Zakon pro vidnovlennia pryrody [The EU's ambitious plan to restore natural ecosystems by 2050: this week the Council of the EU approved the Nature Restoration Act.]. Available at: <https://mepr.gov.ua/ambitnyj-plan-yes-shhodo-vidnovlennya-pryrodnyh-> (accessed October 10, 2024)
7. Anisenko O. V., Sklyaruk T. I. (2018) Konsolidatsiia zemel silskohospodarskoho pryznachennia yak mekhanizm udoskonalennia upravlinnia zemlekorystuvanniam [Consolidation of agricultural lands as a mechanism for improving land use management]. *Ahrosvit – Agrosvit*, no. 10, pp. 27–31. Available at: http://www.agrosvit.info/pdf/10_2018/7.pdf (accessed October 10, 2024)
8. Budziak O. S., Budziak V. M. (2018) Ekolohizatsiia zemlekorystuvannia v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv [Greening of land use in the context of European integration processes]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, no. 11, pp. 5–11. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2018/3.pdf (accessed October 11, 2024)
9. Varshavska N. G. (2016) Ekolohizatsiia zemlekorystuvannia v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv [EU Common Agricultural Policy: Genesis, Main Targets for Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Economics and Management Organization*, no. 2 (22), pp. 215–222. Available at: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/4813> (accessed October 11, 2024)
10. Zakonoproekt pro konsolidatsiiu rynku zemli – piatnadtsiat osnovnykh polozhen dokumentu [The draft law on land market consolidation – fifteen main provisions of the document]. Available at: <https://agropolit.com/spetsproekty/1033-zakonoproekt-pro-konsolidatsiyu-rinku-zemli--pyatnadtsyat-osnovnih-polojen-dokumentu> (accessed October 11, 2024)
11. Zmina klimatu ta silske hospodarstvo: yak adaptuvatsia? [Climate change and agriculture: how to adapt?]. Available at: <https://eos.com/uk/blog/zmina-klimatu-ta-silske-hospodarstvo/> (accessed October 11, 2024)
12. Ivanyuta S.P. (2020) Zmina klimatu: naslidky ta zakhody adaptatsii: analit. dopovid [Climate change: consequences and adaptation measures: analytical report.]. In S. P. Ivanyuta, O. O. Kolomiyets, O. A. Malinowska (Eds.). Kyiv : NISD, 110 p. Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-10/dop-climate-final-5_sait.pdf?__cf_chl_tk=4hQBEDZGK5FaCZXKhUdzDaKAebKTg20VVGXk5GwGjnPk-1730106734-1.0.1.1-nc-jAOD2jstqws4rsMXsRzXK9EoSwtffFUSHt0LLwb5Y (accessed October 11, 2024)
13. Intehratsiia do YeS: yaki vyklyky ta priorityty stoiat pered Ukrainoiu v ahrosektori [EU integration: what challenges and priorities does Ukraine face in the agricultural sector?]. Available at: <https://ants.org.ua/integracziya-do-%D1%94s-yaki-vikliki-ta-priorityty-stoyat-pered-ukra%D1%97noyu-v-agrosektori/> (accessed October 11, 2024)
14. Joachim T. (2021) Zemleustrii i konsolidatsiia zemel na silskykh terytoriiakh Nimechchyny [Land management and land consolidation in rural areas of Germany]. K., Nizhyn: Publisher Lysenko M.M., 428 p. Available at: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Hanbuecher/Handbuch_zur_laendl._Bodenordnung_Thomas_UA.pdf (accessed October 12, 2024)
15. Kvasha S. M., Vakulenko V. L. (2023) Spilna aharna polityka Yevropeiskoho soiuzu: dosvid ta perspektyvy dlia Ukrainy [Common Agricultural Policy of the European Union: Experience and Prospects for Ukraine]. *Intelekt XXI – Intellect XXI*, no. 4, pp. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-4.2>
16. Kryvenko N. (2019) Intehratsiia YeS: znachennia Spilnoi aharnoi polityky. [EU Integration: The Importance of the Common Agricultural Policy]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnogo ekonomichnogo universytetu – Bulletin of the Ternopil National Economic University*, no. 4, pp. 54–69. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37055/1/%d0%9a%d1%80%d0%b8%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be.pdf> (accessed October 12, 2024)
17. Kupinets L. E., Zhavnerchuk O. V. (2016) Ekolohichna bezpeka aharnoho zemlekorystuvannia: teoriia i mekhanizmy zabezpechennia: monohrafiia. NAN Ukrainy, In-t probl. rynku ta ekon.-ekol. doslidzh [Ecological safety

of agricultural land use: theory and mechanisms of provision: monograph. NAS of Ukraine, Institute of Market Problems and Economic and Ecological Research]. Odesa: IPREED NASU, 316 p. (in Ukrainian)

18. Lisova T. V. Shchodo pytannia pro vidnovlennia zemel yak vydu zemelnykh vidnosyn [On the issue of land restoration as a type of land relations]. Available at: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10495/1/Lisova_200-203.pdf (accessed October 13, 2024)

19. Semykina M. V. (2022) Motyvatsiini mekhanizmy rozvytku ekonomiky na etapi yevrointehratsii: kolektyvna monohrafiia [Motivational mechanisms of economic development at the stage of European integration: collective monograph]. In M.V. Semykina, S.D. Luchik, L.D. Zapirchenko. Kropyvnytskyi: TsNTU, 281 p. Available at: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/578b73e9-2f7c-4afd-ba68-1d80db13e876/content> (accessed October 13, 2024) (in Ukrainian)

20. Polityka YeS z pidtrymky yakosti gruntiv [EU policy on soil quality]. Available at: <https://www.dossier.org.ua/news/politika-ies-z-pidtrimki-yakosti-gruntiv/> (accessed October 13, 2024)

21. Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku. Zakon Ukrainy vid 28.02.2019 r. №2697-VIII [On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the Period Until 2030. Law of Ukraine dated February 28, 2019 No. 2697-VIII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (accessed October 14, 2024)

22. Rykovska O., Frayer O., Yarovy V. (2023) Ekolohizatsiia zemlekorystuvannia v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv. Investytsii: praktyka ta dosvid [European integration challenges and solutions for sustainable agricultural, rural development and environmental protection on the example of Poland, Bulgaria and Romania]. Kyiv: HO «Tsentр ekolohichnykh initsiatyv «Ekodiiia», 55 p. Available at: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/evroint-agro-silskogo-rozvytku-dovkillya-polsha-bolgaria-rumunia-full.pdf> (accessed October 14, 2024) (in Ukrainian)

23. Spoditely A., Golubtsov O., Chumachenko S., Sorokina L. Zabrudnennia zemel vnaslidok ahresii rosii proty Ukrainy [Land pollution as a result of Russian aggression against Ukraine]. Available at: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/zabrudnennia-zemel-vid-rosii1.pdf> (accessed October 14, 2024)

24. Tochne zemlerobstvo ta tsyfrovi tekhnolohii v ahrobiznesi Uhorshchyny [Precision farming and digital technologies in Hungarian agribusiness]. Available at: <https://www.growhow.in.ua/tochne-zemlerobstvo-ta-tsyfrovi-tekh nolohii-v-ahrobiznesi-uhorshchyny/> (accessed October 14, 2024)

25. Shvorak A., Yevsyukov T. (2014) Sposoby ta metody konsolidatsii zemel silskoho spodarskoho pryznachen- nia [Ways and methods of consolidation of rural land for private purposes]. *Ekonomist – Economist*, no. 8, pp. 44–48. Available at: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000440698> (accessed October 14, 2024)